

Na osnovu člana 77 stav 5 Zakona o veterinarstvu ("Službeni list CG", broj 30/12), Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja, donijelo je

Pravilnik o načinu i mjerama kontrole salmonele kod živine i drugih specifičnih uzročnika zoonoza koji se prenose hranom*

Pravilnik je objavljen u "Službenom listu CG", br. 36/2015 od 10.7.2015. godine, a stupio je na snagu 18.7.2015.

* U ovaj pravilnik prenesena je Uredba (EZ) br. 2160/2003 Evropskog Parlamenta i Savjeta od 17. novembra 2003. o kontroli salmonele i drugih određenih uzročnika zoonoza koji se prenose hranom, (L 325, 12.12.2003) (Regulation (EC) No 2160/2003 of the European Parliament and of the Council of 17 November 2003 on the control of salmonella and other specified food-borne zoonotic agents), Uredba Komisije (EU) br. 200/2010 od 10. marta 2010 kojom se implementira Uredba (EC) br. 2160/2003 Evropskog Parlamenta i Savjeta u pogledu cilja Unije za smanjenje prisustva serotipova Salmonella kod odraslih uzgojnih jata vrste Gallus gallus (L 61, 11.3.2010) (Commission Regulation (EU) No 200/2010 of 10 March 2010 implementing Regulation (EC) No 2160/2003 of the European Parliament and of the Council as regards a Union target for the reduction of the prevalence of Salmonella serotypes in adult breeding flocks of Gallus gallus), Uredba Komisije (EU) br. 517/2011 od 25. maja 2011. o sprovođenju Uredbe (EC) br. 2160/2003 Evropskog parlamenta i Savjeta u pogledu cilja Unije za smanjenje prevalence određenih serotipova salmonele kod koka nosilja vrste Gallus gallus i izmjeni Uredbe (EC) br. 2160/2003 i Uredbe Komisije (EU) br. 200/2010, (L 138, 26.5.2011) (Commission Regulation (EU) No 517/2011 of 25 May 2011 implementing Regulation (EC) No 2160/2003 of the European Parliament and of the Council as regards a Union target for the reduction of the prevalence of certain Salmonella serotypes in laying hens of Gallus gallus and amending Regulation (EC) No 2160/2003 and Commission Regulation (EU) No 200/2010, Uredba Komisije (EU) br. 1190/2012 od 12. decembra 2012. o cilju Unije za smanjenje prisustva Salmonella enteritidis i Salmonella typhimurium kod jata ćuraka kako je predviđeno Uredbom (EZ) br. 2160/2003 Evropskog parlamenta i Savjeta (L 340, 13.12.2012) Commission Regulation (EU) No 1190/2012 of 12 December 2012 concerning a Union target for the reduction of Salmonella Enteritidis and Salmonella Typhimurium in flocks of turkeys, as provided for in Regulation (EC) No 2160/2003 of the European Parliament and of the Council Uredba Komisije (EU) br. 200/2012 od 8. marta 2012 o cilju Unije za smanjenje prevalence bakterija Salmonella enteritidis i Salmonella typhimurium u jatima tovnih pilića, kako je predviđeno u Uredbi (EZ) br. 2160/2003 Evropskog parlamenta i Savjeta (L 71, 9.3.2012) Commission regulation EU) No 200/2012 of 8 March 2012 concerning a Union target for the reduction of Salmonella enteritidis and Salmonella typhimurium in flocks of broilers, as provided for in Regulation (EC) No 2160/2003 of the European Parliament and of the Council

Predmet

Član 1

Ovim pravilnikom propisuje se način i mjere kontrole salmonele kod živine i drugih specifičnih uzročnika zoonoza koji se prenose hranom.

Primjena

Član 2

Ovaj pravilnik ne primjenjuje se na primarnu proizvodnju:

a) za sopstvenu upotrebu u domaćinstvu; ili

b) direktno snabdijevanje, malim količinama primarnih proizvoda krajnjeg potrošača ili maloprodajnih objekata koji direktno snabdijevaju krajnjeg potrošača primarnim proizvodima.

Značenje izraza

Član 3

Izrazi upotrijebljeni u ovom pravilniku imaju sljedeća značenja:

- 1) **stado** je životinja ili grupa životinja koje se drže na gazdinstvu kao epidemiološka jedinica;
- 2) **jato** je živina sa istim zdravstvenim statusom, koja se drži unutar istog objekta ili u istom ograđenom prostoru i čini jednu epizootiološku jedinicu;
- 3) **brojleri** su živina starija od 72 sata namijenjena za proizvodnju mesa;
- 4) **jaja za priplod** su jaja živine namijenjena za inkubiranje i proizvodnju pilića;
- 5) **jednodnevni pilići** su pilići starosti do 72 sata, koji nijesu hranjeni;
- 6) **živina za priplod** je živina starija od 72 sata, namijenjena proizvodnji jaja za priplod;
- 7) **živina za proizvodnju** je živina starija od 72 sata, uzgajana za proizvodnju mesa i/ili konzumnih jaja (ili za obnovu populacije pernate divljači);
- 8) **živina za klanje** je živina koja se šalje direktno u klanicu, radi klanja odmah nakon prispjeća, a najkasnije u roku od 72 sata;
- 9) **gazdinstvo** je objekat ili prostor koji se koristi za držanje živine za priplod ili proizvodnju;
- 10) **objekat** je pogon ili dio pogona koji je namijenjen:
 - a) za dedovska jata u kojem se proizvode jaja za priplod za proizvodnju živine za priplod;
 - b) za roditeljska jata u kojem se proizvode jaja za priplod za proizvodnju živine za proizvodnju;
 - c) za uzgoj živina za priplod prije perioda reprodukcije; ili
 - d) za uzgoj živine za proizvodnju u kojem se uzgaja živina za proizvodnju konzumnih jaja do perioda nosivosti;
 - e) inkubatorska stanica je objekat u kojoj se inkubiraju priplodna jaja radi dobijanja jednodnevnih pilića;
- 11) **karantin** je odvojeni dio gazdinstva u kojem se drži živina u potpunoj izolaciji bez kontakta sa drugom živinom i gdje se sprovode laboratorijska ispitivanja.

Kontrola salmonele koja se prenosi hranom

Član 4

Kontrola salmonele koja se prenosi hranom vrši se uzimanjem uzoraka, radi laboratorijskog ispitivanja prisustva salmonele u roditeljskim jatima Gallus gallus, u jatima koka nosilja vrste Gallus gallus u jatima brojlera i u jatima ćurki.

Radi smanjenja prevalence salmonele kod živine, uzorci se uzimaju na način utvrđen Prilogom 1 koji je sastavni dio ovog pravilnika.

Radi kontrole salmonele kod živine uzimaju se uzorci na način utvrđen Prilogom 2 koji je sastavni dio ovog pravilnika.

Serotipovi salmonele koji se prenose hranom i za koje se vrši kontrola određuju se na osnovu podataka:

- prikupljenih programima monitoringa o prisustvu salmonelle kod ljudi;
- o izvoru infekcije (prisustvo serotipova u odgovarajućim populacijama životinja i hrani za životinje);
- da li neki serotip pokazuje brzo i novo svojstvo širenja i izazivanja bolesti kod ljudi i životinja; i
- da li neki serotip pokazuje povećanu virulenciju (u pogledu invazivnosti ili otpornosti na odgovarajuće terapije kod ljudi).

Mjere za smanjenje prevalencije Salmonella serotipova u roditeljskim jatima Gallus gallus

Član 5

Radi smanjenja prisustva serotipova Salmonelle u roditeljskim jatima vrste *Gallus gallus*, na 1% ili manje, vrše se ispitivanja u skladu sa Prilogom 3 koji je sastavni dio ovog pravilnika.

Mjere za smanjenje prevalencije određenih serotipova Salmonella u jatima koka nosilja vrste Gallus gallus

Član 6

Radi smanjenja prisustva *Salmonelle* Enteritidis i *Samonelle* Typhimurium u jatima koka nosilja vrste *Gallus gallus*, godišnje procenat smanjenja pozitivnih jata koka nosilja, treba da bude:

- 10% ako je prevalenca u prethodnoj godini bila manja od 10%;
- 20% ako je prevalenca u prethodnoj godini bila između 10 i 19%;
- 30% ako je prevalenca u prethodnoj godini bila između 20 i 39%;
- 40% ako je prevalenca u prethodnoj godini bila 40% i više; ili
- smanjenje najvećeg procenta pozitivnih odraslih jata koka nosilja na 2% ili manje.

Ispitivanja serotipova *Salmonelle* Enteritidis i *Samonelle* Typhimurium u jatima koka nosilja vrste *Gallus gallus*, vrše se na način određen Prilogom 4 koji je sastavni dio ovog pravilnika.

Mjere za smanjenje prevalencije određenih serotipova Salmonella u jatima brojlera

Član 7

Radi smanjenja procenta pozitivnih jata brojlera na *Salmonella enteritidis* i *Samonella typhimurium*, na 1% ili manje, vrše se ispitivanja na način određen Prilogom 5 koji je sastavni dio ovog pravilnika.

Mjere za smanjenje prevalencije određenih serotipova Salmonella u jatima ćurki

Član 8

Radi smanjenja procenta pozitivnih jata ćurki za tov na *Salmonella Enteritidis* i *Samonella Typhimurium* na 1% i polno zrelih ćurki za priplod na *Salmonella Enteritidis* i *Samonella Typhimurium* na 1% ili manje, vrše se ispitivanja na način određen Prilogom 6 koji je sastavni dio ovog pravilnika..

Prestanak važenja propisa

Član 9

Danom stupanja na snagu ovog pravilnika prestaje primjena Pravilnika o merama za suzbijanje i iskorenjivanje salmoneloze pernate živine ("Službeni list SFRJ", broj 6/88).

Stupanje na snagu

Član 10

Ovaj pravilnik stupa na snagu osmog dana od dana objavljivanja u "Službenom listu Crne Gore".

Broj: 323-25/15-4

Podgorica, 3. jula 2015. godine

Ministar,

prof. dr **Petar Ivanović**, s.r.

PRILOG 1

Način uzimanja uzoraka za smanjenje prevalencije salmonela

1. Zoonoza ili uzročnik zoonoze	2. Populacija životinja	3. Faza lanca hrane	4. Krajnji rok za utvrđivanje cilja ⁽¹⁾	5. Krajnji rok za početak ispitivanja
Svi serotipovi salmonele od značaja za javno zdravlje	Roditeljska jata vrste <i>Gallus gallus</i>	Primarna proizvodnja	18 mjeseci od stupanja na snagu ovog pravilnika	18 mjeseci od datuma iz kolone 4.
Svi serotipovi salmonele od značaja za javno zdravlje	Koke nosilje	Primarna proizvodnja	24 mjeseca od stupanja na snagu ovog pravilnika	18 mjeseci od datuma iz kolone 4.
Svi serotipovi salmonele od značaja za javno zdravlje	Brojleri	Primarna proizvodnja	36 mjeseci od stupanja na snagu ovog pravilnika	18 mjeseci od datuma iz kolone 4.
Svi serotipovi salmonele od značaja za javno zdravlje	Ćurke	Primarna proizvodnja	48 mjeseci od stupanja na snagu ovog pravilnika	18 mjeseci od datuma iz kolone 4.
Svi serotipovi salmonele od značaja za javno zdravlje	Stada svinja za klanje	Klanje	48 mjeseci od stupanja na snagu ovog pravilnika	18 mjeseci od datuma iz kolone 4.
Svi serotipovi salmonele od značaja za javno zdravlje	Stada priplodnih svinja	Primarna proizvodnja	60 mjeseci od stupanja na snagu ovog pravilnika	18 mjeseci od datuma iz kolone 4.

⁽¹⁾ Ovi datumi su zasnovani na pretpostavci da će uporedivi podaci o prevalenciji biti dostupni najmanje šest mjeseci prije utvrđivanja cilja. Ako ti podaci ne budu dostupni, datum za utvrđivanje cilja odlaže se u skladu sa tim.

PRILOG 2

Način uzimanje uzoraka za kontrolu salmonela

1. Zoonoza ili uzročnik zoonoze	2. Populacija životinja	3. Faza proizvodnje na koju se odnosi uzimanje uzorka
Svi serotipovi salmonelle od značaja za javno zdravlje	Roditeljska jata vrste Gallus gallus:	
	- jata u uzgoju	- jednodnevni pilići - živina stara četiri nedelje - dvije nedelje prije početka nosivosti ili premještanja u objekat za nosilje
	- jata u proizvodnji	- svake dvije nedelje tokom perioda nosivosti
Svi serotipovi salmonelle od značaja za javno zdravlje	Nosilje konzumnih jaja:	
	- jata u uzgoju	- jednodnevni pilići - koka nosilja dvije nedelje prije početka nosivosti ili premještanja u objekat za nosilje
	- jata u proizvodnji	- svakih 15 nedelja tokom perioda nosivosti
Svi serotipovi salmonelle od značaja za javno zdravlje	Brojleri	- živina koja se otprema u klanicu najranije 14 dana prije klanja*
Svi serotipovi salmonelle od značaja za javno zdravlje	Ćurke	- živina koja se otprema u klanicu najranije 14 dana prije klanja*
Svi serotipovi salmonelle od značaja za javno zdravlje	Stada svinja:	
	- priplodne svinje	- životinje koje se otpremaju u klanicu ili trupovi u klanici
	- svinje za klanje	- životinje koje se otpremaju u klanicu ili trupovi u klanici
* Rezultati analize uzoraka moraju biti poznati prije otpremanja životinja na klanje.		
<p>1. Zahtjevi iz tačke 1 ovog priloga ne isključuju posebne propise koji se odnose na preglede prije klanja i kontrole.</p> <p>2. Rezultati analize evidentiraju se zajedno sa sljedećim podacima:</p> <p>(a) datumom i mjestom uzimanja uzoraka, i</p> <p>(b) označavanjem jata/stada.</p> <p>3. Imunološka ispitivanja ne sprovode se ukoliko su životinje vakcinisane, osim ako se dokaže da upotrijebljena vakcina nema uticaja na primijenjenu metodu imunološkog ispitivanja.</p>		

Mjere koje se preduzimaju u slučaju prisustva salmonelle u roditeljskim jatima Gallus gallus i jatima priplodnih ćurki

1. Kada analize uzoraka uzetih u skladu sa ovim prilogom i priložima 3 i 6 ovog pravilnika upućuje na prisustvo Salmonella Enteritidis ili Salmonella Typhimurium u roditeljskom jatu vrste Gallus gallus ili jatu priplodnih ćuraka preduzimaju se sljedeće mjere:

- neinkubirana jaja iz jata se uništavaju.
- neinkubirana jaja mogu se koristiti za ishranu ljudi ako su tretirana na način kojim se garantuje uklanjanje Salmonella Enteritidis ili Salmonella Typhimurium.
- sva živina u jatu, uključujući jednodnevne piliće, treba da bude zaklana, ili neškodljivo uništena kako bi se u najvećoj mogućoj mjeri smanjio rizik od širenja salmonelle.
- ako se priplodna jaja još uvijek nalaze u inkubatorskoj stanici, moraju se neškodljivo uništiti ili

obraditi u skladu sa propisima o nus proizvodima životinjskog porijekla.

e) svaki izolovani soj *Salmonella Typhimurium* uključuje i monofaznu *Salmonella Typhimurium* sa antigenom formulom 1,4, [5], 12:i:-.

Zahtjevi za jata konzumnih nosilja

1. Jata porijeklom iz jata nepoznatog zdravstvenog statusa za koja se sumnja da su zaražena ili jata koja su zaražena serotipovima salmonele, koja se prenosi hranom na ljude mogu se upotrebljavati za ishranu ljudi ako su obrađena na način kojim se garantuje uništavanje svih serotipova salmonele od značaja za javno zdravlje u skladu sa posebnim propisima.

2. Jata iz tačke 1 ne smiju se dostavljati u centre za pakovanje jata, osim ako veterinarski inspektor smatra da su preduzete odgovarajuće mjere za sprečavanje unakrsne zaraze jata iz drugih jata.

3. Kod klanja ili uništavanja zaraženih jata moraju se preduzeti potrebne mjere kako bi se u najvećoj mogućoj mjeri smanjio rizik od širenja zoonoza.

4. Radi isključenja lažno pozitivnih rezultata, veterinarski inspektor može ukinuti mjere iz tačke 1:

a) kada se epidemiološkim ispitivanjem ustanovi da jato nosilja nije izvor zaraze ljudi zbog konzumiranja jata ili proizvoda od jata, i

b) kada serotipovi salmonele, nijesu potvrđeni u uzorcima koje je sproveo veterinarski inspektor:

- bakteriološko ispitivanje cekuma i jajovoda od 300 ptica:

ili

- bakteriološko ispitivanje ljuske i sadržaja 4 000 jata iz svakog jata u grupama od najviše 40 jata.

Posebni zahtjevi za svježe meso

1. Svježe meso živine iz Priloga 1 ovog pravilnika, može se staviti u promet ako ispunjava propisane mikrobiološke kriterijume, osim mesa živine koje je namijenjeno industrijskoj termičkoj obradi.

PRILOG 3

Ispitivanja za smanjenje prisustva serotipova salmonele kod roditeljskih jata vrste *Gallus gallus*

1. Obim uzorkovanja

Uzimanje uzoraka za utvrđivanje prisustva *Salmonella enteritidis*, *Salmonella infantis*, *Salmonella hadar*, *Salmonella typhimurium* i *Salmonella virchow* (značajni serotipovi salmonele), mora obuhvatiti sva roditeljska jata domaćih kokošaka (*Gallus gallus*) sa najmanje 250 jedinki (uzgojna jata).

Ako je broj jata manji od 100 roditeljskih jata samo jedno jato godišnje može ostati pozitivno na serotipove salmonele.

2. Praćenje roditeljskih jata

2.1. Mjesto, učestalost i status uzorkovanja (samokontrola/službena kontrola)

Uzorci roditeljskih jata uzimaju se na zahtjev subjekta u poslovanju hranom i kao dio službenih kontrola.

2.1.1. Uzorkovanje na zahtjev vlasnika - samokontrola

1) Subjekt u poslovanju hranom uzima uzorke svake dvije nedjelje radi samokontrole i to:

a) u inkubatorskoj stanici; ili

b) na gazdinstvu.

2) Uzorkovanje roditeljskih jata koka koje nose jaja za inkubiranje namijenjena za izvoz mora se obaviti na gazdinstvu.

3) Ako je smanjena prevalenca salmonele u skladu sa članom 5 ovog pravilnika u toku dvije kalendarske godine u cijeloj državi učestalost uzimanja uzoraka može se vršiti svake tri nedjelje.

U slučaju otkrivanja značajnih tipova salmonele u uzgojnom jatu na gazdinstvu i/ili zbog bilo kojeg drugog razloga koji mu se čini primjeren, može se sprovoditi ispitivanje svake dvije nedjelje.

2.1.2. Uzorkovanje u sklopu službenih kontrola

Službeno uzorkovanje se sprovodi na zahtjev subjekta u poslovanju hranom u inkubatorskoj stanici i na zahtjev vlasnika na gazdinstvu i to:

2.1.2.1. Ako se uzorci uzimaju u inkubatorskoj stanici:

a) uzorkovanje se vrši rutinski svakih 16 nedjelja;

b) uzorkovanja na gazdinstvu vrši se rutinski dva puta u toku proizvodnog ciklusa, s tim da se prvo uzorkovanje uradi u toku četiri nedjelje poslije pronošnja ili prelaska u objekat za nošenje, a drugi put pri kraju nosivosti, ili najmanje osam nedjelja prije završetka proizvodnog ciklusa;

c) uzorkovanja na gazdinstvu sa koga potiču priplodna jaja radi potvrde odgovarajuće salmonele poslije pozitivnog nalaza na osnovu uzorkovanja pri samokontroli, urađenog u inkubatorskoj stanici.

2.1.2.2. Ako se uzorci uzimaju na gazdinstvu, rutinsko uzorkovanje se sprovodi tri puta u toku proizvodnog ciklusa:

a) četiri nedjelje poslije prelaska u fazu nošenja ili u objekat za nošenje;

b) pri kraju faze nošenja, najmanje osam nedjelja prije kraja proizvodnog ciklusa;

c) tokom proizvodnje između prethodna dva uzorkovanja.

2.1.2.3 Ako je smanjena prevalenca salmonele u skladu sa članom 5 ovog pravilnika, tokom barem dvije uzastopne kalendarske godine u cijeloj zemlji, rutinsko uzimanje uzoraka vrši se:

a) na gazdinstvu jednokratno u bilo koje vrijeme tokom proizvodnog ciklusa i jednom godišnje u inkubatorskoj stanici; ili

b) na gazdinstvu u dva navrata u bilo koje vrijeme tokom proizvodnog ciklusa kada je između njih prošlo dovoljno vremena.

U slučaju otkrivanja prisustva značajnih serotipova salmonele u roditeljskim jatima na gazdinstvu i/ili iz bilo kojeg drugog razloga koji mu se čini primjeren, uzorkovanje se vrši u skladu sa iz tač. 2.1.2.1. ili 2.1.2.2. ovog priloga.

2.2. Postupak uzimanja uzoraka

2.2.1. Uzorkovanje u inkubatorskoj stanici

Pri svakom uzorkovanju uzima se najmanje jedan uzorak od roditeljskog jata.

Uzorkovanje se mora sprovesti na dan izlijeganja kad su dostupni uzorci svih roditeljskih jata. Ako to nije moguće, potrebno je osigurati da se uzorci sakupljaju iz svakog jata u skladu sa tačkom 2.1. ovog Priloga.

Sav materijal iz inkubatorskih stanica iz kojih se inkubiraju pilići na dan uzimanja uzoraka mora biti proporcionalno zastupljen u mješovitom uzorku.

Ako se u inkubatorskoj stanici nalazi više od 50000 jaja porijeklom od jednog roditeljskog jata, treba uzeti od tog jata i drugi uzorak. Uzorak se sastoji od najmanje:

a) jednog mješovitog uzorka sa vidljivo zaprljanih površina tacni valjaonika, uzetih kao slučajni uzorci sa pet pojedinačnih tacni valjaonika ili mjesta valjaonika tako da se pokrije najmanje 1 m².

Ukoliko priplodna jaja od jednog roditeljskog jata zauzimaju više od jednog inkubatora u tom slučaju uzima se zbirni uzorak.

Ukoliko su priplodna jaja raspoređena do pet inkubatora uzorak se uzima iz svakog inkubatora, a ukoliko ima više od pet inkubatora zbirni uzorak se uzima iz ukupno pet inkubatora, ili

b) jednog uzorka paperja uzetog sa jednom ili više nakvašenih navlaka sa najmanje 900 cm² ukupne površine, koji je sakupljen odmah posle uklanjanja pilica.

Uzorak paperja uzima se sa čitave površine poda od najmanje pet inkubatora sa pet lokacija, ukoliko izleženi pilići zauzimaju do pet inkubatora, a potiču iz istog roditeljskog jata mora da se uzme najmanje jedan uzorak po roditeljskom jatu;

c) ako se u procesu inkubacije ne koriste tacne u inkubatorima mogu se uzeti mješoviti uzorci od po 10 gr razbijenih ljuski jaja sa 25 odvojenih mjesta inkubatora iz najviše pet inkubatora sa izležanim jajima iz jednog jata, koje se izmrve, izmiješaju, pa se uzima poduzorak od 25 gr.

Postupak uzorkovanja iz tač. a), b) i c) primjenjuje se za uzimanje uzoraka na zahtjev subjekta u poslovanju hranom, kao i u okviru službenih kontrola, a ako se najmanje 80% jaja nalazi u drugim valjaonicima iz kojih su uzimani uzorci, u postupak nije obavezno uključiti inkubatorsku stanicu sa jajima iz različitih jata.

2.2.2. Uzorkovanje na gazdinstvu

2.2.2.1. Rutinsko uzorkovanje na zahtjev subjekta u poslovanju hranom pri samokontroli sastoji se od uzoraka fecesa u cilju otkrivanja 1% prevalencije unutar jata sa pouzdanošću od 95%.

Da bi se postigao takav rezultat uzorci se formiraju na sljedeći način:

a) zbirni uzorak sastavljen od pojedinačnih uzoraka svježeg fecesa od kojih je svaki težak najmanje 1 gr uzetih kao slučajni uzorci na gazdinstvu u kojima se drži živina, ili ukoliko jedinke imaju slobodan pristup u više od jedne proizvodne jedinice na predmetnom gazdinstvu uzima se iz svake jedinice, a feces za analizu zbirnog uzorka treba da se grupiše u najmanje dva zbirna uzorka.

Broj mjesta sa kojih treba uzeti individualne uzorke fecesa kako bi se napravio zbirni uzorak je sledeći:

Broj živine u roditeljskom jatu	Broj uzoraka fecesa koji se uzimaju u roditeljskom jatu
250-349	200
350-449	220
450-799	250
800-999	260
1000 ili više	300

b) uzimanje brisa fecesa sa nazuvaka za obuću ili uzimanje uzoraka prašine:

- vatirani nazuvci za obuću za uzimanje brisa fecesa koji se koriste treba da imaju adekvatnu sposobnost upijanja kako bi upili vlagu. Čarape od tubaste gaze su takođe prihvatljive;

- površinu vatiiranog nazuvka za obuću za uzimanje brisa fecesa treba navlažiti upotrebom odgovarajućeg razblaživača (kao što je 0,8% natrijum-hlorid, 0,1% peptona u sterilnoj dejonizovanoj vodi ili sterilna voda);

- treba gaziti unaokolo tako da se pokupi reprezentativni uzorak iz svih djelova objekata uključujući djelove na kojima se nalazi prostirka i rešetke, ukoliko su rešetke dovoljno bezbjedne da se po njima može hodati, a sve proizvodne jedinice u jednom gazdinstvu moraju biti obuhvaćene uzorkovanjem, nakon završetka uzorkovanja u izabranom objektu vatirani nazuvci za obuću za uzimanje brisa fecesa trebaju se pažljivo skinuti i spakovati tako da se ne odstrani nakupljeni materijal.

Uzorkovanje se vrši sa:

- pet pari nazuvaka za obuču od kojih svaki treba da pokrije 20% površine živinarnika, a uzorci brisa mogu biti sakupljeni u zbirni uzorak radi analize u najmanje dva zbirna uzorka, ili

- najmanje jednim parom nazuvaka kojim treba da se reprezentuje cijela površina živinarnika. Uzorkovanje prašine se sakuplja sa različitih mjesta živinarnika sa površine na kojima nije vidljivo prisustvo prašine i prilikom uzimanja ovog uzorka prašine treba koristiti jedan ili više navlaženih nazuvaka da bi se pokrilo najmanje 900 cm² cele površine;

c) kod roditeljskih jata za eksploataciju koja se uzgajaju u kavezima mogu se uzimati uzorci od mješovitog fecesa uzetog sa pokretnih traka za sakupljanje izmeta, sa sakupljača izmeta ili iz septičkih jama u zavisnosti od tipa objekta i sakupljaju se dva uzorka od najmanje 150 gr radi individualnog testiranja:

- sa pokretnih traka ispod svakog reda kaveza koje se redovno kreću i koje se prazne u sistem kontinuiranih pločastih transporterata ili u sistem konvejera,

- iz sistema septičkih jama kod kojih se ispod kaveza sakuplja izmet u septičku jamu ispod objekta,

- iz sistema septičke jame kod objekata sa kavezima kod kojih se dno kaveza otvara i feces pada direktno u jamu, zbirni uzorak uzet od svake grupe kaveza priključuje se ukupnom zbirnom uzorku, a uzimaju se po dva zbirna uzorka od svakog jata.

Kod sistema sa pokretnim trakama ili sa sakupljačima fecesa sisteme treba pustiti u pogon na dan uzorkovanja prije samog uzorkovanja.

Kod sistema sa kavezima kod kojih ne postoji ni sistem pokretne trake ni sistem sakupljača mora se uzeti zbirni uzorak iz septičke jame.

Kod sistema sa pokretnom trakom za sakupljanje izmeta uzima se zbirna fekalna materija sa kraja trake na kojem se traka prazni.

2.2.2.2. Službeno uzorkovanje

Rutinsko uzorkovanje vrši se u skladu sa tačkom 2.2.2.1. ovog priloga.

Potvrđno uzorkovanje poslije utvrđivanja salmonela na osnovu uzoraka koji su uzeti u inkubatorskoj stanici vrši se u skladu sa tačkom 2.2.2.1. ovog priloga.

Dodatno uzorkovanje za moguće ispitivanje na antimikrobne supstance ili inhibitorni efekat na rast bakterija sprovodi se na sljedeći način: uzimanjem nasumično uzoraka iz svakog objekta za živinu na gazdinstvu, do pet jedinki po objektu, osim ako nije potrebno uzorkovati veći broj jedinki.

Ako izvor infekcije nije potvrđen, vrši se ispitivanje na antimikrobne supstance ili novo bakteriološko ispitivanje na prisustvo značajnih serotipova salmonela na roditeljskom jatu ili njegovim potomcima prije ukidanja ograničenja za stavljanje u promet.

Ako se otkriju antimikrobne supstance ili inhibitorni efekat na rast bakterija, smatra se da je infekcija salmonelom potvrđena.

Sumnja na lažne rezultate

- u slučajevima kada postoji razlog za sumnju na lažne rezultate (lažno pozitivne ili lažno negativne rezultate) može se obaviti ponovno ispitivanje u skladu sa podtačkom b) tačke 2.2.2.1. ovog priloga.

3. Ispitivanja uzoraka

3.1. Transport i priprema uzoraka

3.1.1. Transport uzoraka

Uzorci se šalju u ovlašćenu laboratoriju, u roku od 24 sata od sakupljanja, a ako se ne pošalju u roku od 24 sata drže se u frižideru, uzorci se mogu transportovati na sobnoj temperaturi, ako nijesu izloženi velikoj temperaturi (iznad 25 °C) i sunčevoj svjetlosti.

U laboratoriji se uzorci drže do ispitivanja u frižideru, koje se obavlja u roku od 48 sati nakon prijema uzorka.

3.1.2. Podmetače inkubatorske tacne:

- a) treba staviti u 1 l puferizovane peptonske vode (Buffered Peptone Water - u daljem tekstu: BPW) koja je prethodno zagrejana na sobnoj temperaturi i blago promiješati;
- b) rad na kulturi uzorka se nastavlja primjenom metode detekcije iz tačke 3.2. ovog priloga.

3.1.3. Uzorci uzeti preko vatiranih nazuvaka za obuću za uzimanje brisa fecesa i uzorci prašine:

- a) treba da se pažljivo raspakuje par nazuvaka za obuću (ili čarapa) i uzorci prašine (nazuvci od tkanine), kako bi se izbjeglo rasipanje nahvatane fekalne materije ili nakupljene prašine i staviti u 225 ml BPW koja je prethodno zagrijana do sobne temperature.
- b) nazuvke za obuću/čarape i nazuvke od tkanine treba potpuno potopiti u BPW tako da oko uzorka bude dovoljno tečnosti da bi se infektivni agens odvojio od uzorka, a po potrebi dodaje se i više puferizovanog peptonskog rastvora.

Rastvor za uzorke uzete preko nazuvaka za obuću i uzete preko nazuvaka od tkanine odvojeno se priprema.

- c) kada se pet pari nazuvaka za obuću/čarapa grupišu u dva zbirna uzorka, svaki zbirni uzorak stavlja se u 225 ml ili više BPW, tako da svi uzorci budu potpuno potopljeni u BPW, kako bi Salmonela mogla slobodno da migrira iz uzorka;
- d) treba dobro izmiješati do potpunog zasićenja uzorka i nastaviti rad na kulturi uzorka primenom metode detekcije iz tačke 3.2. ovog Priloga.

3.1.4. Uzorci koji su uzeti od ostale fekalne materije:

- a) uzorke fekalnog materijala treba sakupiti i dobro promiješati i uzeti 25 g poduzorka za dalje ispitivanje (kulturu).
- b) 25 g poduzorka prelijeva se sa 225 ml BPW prethodno zagrijane na sobnoj temperaturi.
- c) kultivisanje uzorka vrši se korišćenjem metode detekcije iz tačke 3.2. ovog priloga.

3.2. Metoda detekcije uzročnika

Detekcija značajnih serotipova salmonele sprovodi se u skladu sa standardom MEST EN/ISO 6579-2003/Amd1:2007. "Mikrobiologija hrane i hrane za životinje - Horizontalna metoda za otkrivanje Salmonelle spp. - Prilog D: Otkrivanje Salmonelle spp. u fekalijama životinja i uzorcima okoline u primarnoj fazi uzgoja."

Uzorci u BPW ne smiju se tresti i miješati poslije inkubacije jer se time otpuštaju inhibitorne čestice i smanjuje izolacija koja nastaje na podlozi. MSRV.

3.3. Serotipizacija

Tip jednog izolata od svakog pozitivnog uzorka određuje se prema Kaufmann-White šemi.

3.4. Čuvanje sojeva

Radi dalje fagotipizacije ili ispitivanja na antimikrobnu rezistenciju, čuva se najmanje jedan izolovani soj značajnih serotipova salmonele iz uzorkovanja po objektu i po godini tokom sprovođenja službenih kontrola i izolati od uzorkovanja koje sprovode subjekti u poslovanju hranom korišćenjem metoda za zbirku kultura, kojima se obezbjeđuje preživljavanje sojeva u periodu od najmanje dvije godine.

4. Rezultati i izvještavanje

Roditeljsko jato se smatra pozitivnim:

- kad se u jednom ili više uzoraka uzetih iz jata otkriju serotipovi salmonele (osim sojeva vakcine), čak i ako su serotipovi salmonele otkriveni samo u uzorcima prašine, ili
- kada dodatno uzimanje uzoraka kao dio službenih kontrola u skladu sa podtačkom b) tačke 2.2.2.2 ovog priloga ne potvrdi otkrivanje značajnih serotipova salmonele, ali su u jatu nađena antimikrobna sredstva ili inhibitori bakterijskog rasta.

Roditeljsko jato se ne smatra pozitivnim u slučaju iz podtačke c) tačke 2.2.2.2. ovog priloga kada inicijalni pozitivan rezultat na salmonelu na osnovu uzorkovanja na zahtjev subjekta u poslovanju hranom, nije potvrđen službenim uzorkovanjem.

Roditeljska jata se računaju samo jednom pozitivnim bez obzira na broj uzorkovanja i ispitivanja koja se sprovode, a ako se uzorkovanje tokom proizvodnog ciklusa vrši tokom dvije godine, rezultat za svaku godinu se prijavljuje odvojeno.

U izveštaju o izvršenim analizama navodi se:

- a) detaljni opis uzorkovanja i vrsta uzetih uzoraka;
- b) ukupan broj odraslih roditeljskih jata koja sadrže 250 jedinki koje su bile ispitane barem jednom u godini izvještavanja;
- c) rezultate ispitivanja koji uključuju:
 - ukupan broj pozitivnih roditeljskih jata na bilo koju salmonelu;
 - broj pozitivnih roditeljskih jata na barem jedan značajan serotip salmonele;
 - broj pozitivnih roditeljskih jata na svaki serotip salmonele ili na neodređeni soj salmonele (izolati koje nije moguće tipizirati i serotipizirati);
- d) broj slučajeva kada uzorkovanjem službenom kontrolom nije potvrđen početni pozitivan rezultat na salmonelu uzimanjem uzoraka na zahtjev subjekta u poslovanju hranom;
- e) obrazloženje rezultata, a naročito o izuzetnim slučajevima.

PRILOG 4

Ispitivanja serotipova *Salmonella* u jatima koka nosilja vrste *Gallus gallus* radi smanjenja prisustva *Salmonelle* Enteritidis i *Salmonelle* Typhimurium

1. Obim uzimanja uzoraka

Uzimanje uzoraka za ispitivanje serotipova *Salmonella* radi smanjenja prisustva *Salmonelle* Enteritidis i *Salmonelle* Typhimurium vrši se na svim jatima odraslih koka nosilja vrste *Gallus gallus* (u daljem tekstu: jata nosilja).

2. Monitoring nad jatima nosilja

2.1. Učestalost i način uzorkovanja

Uzorci u jatima nosilja uzimaju se na zahtjev subjekta u poslovanju hranom i veterinarskog inspektora.

Uzorkovanje na zahtjev subjekta u poslovanju hranom sprovodi se najmanje svakih 15 nedjelja, a prvo uzorkovanje se sprovodi pri starosti od 24 +/- 2 nedjelje kod jata nosilja koja se drže na gazdinstvima.

Uzorkovanje koje obavlja ovlašćena laboratorija vrši se:

- a) na jednom jatu godišnje po gazdinstvu koje broji najmanje 1.000 jedinki;
- b) pri starosti od 24+/-2 nedjelje kod jata nosilja koja se drže u objektima u kojima je utvrđena salmonela u prethodnom jatu;
- c) kod sumnje na infekciju salmonelom kao rezultat epizootiološkog ispitivanja kod pojave bolesti prenosivih hranom primjenom protokola uzorkovanja;
- d) na svim ostalim jatima nosilja na gazdinstvu u slučaju da su *Salmonella* enteritidis ili *Salmonella* typhimurium potvrđena kod jednog jata nosilja na gazdinstvu;
- e) u slučajevima kada veterinarski inspektor smatra da je neophodno da kontroliše jato na gazdinstvu.

2.2. Protokol uzorkovanja

Da bi se postigla maksimalna senzitivnost uzorkovanja i osigurala ispravna primjena protokola, uzorkovanje vrši obučeno osoblje.

2.2.1. Uzorkovanje koje sprovodi subjekat u poslovanju hranom

a) kod jata koja se drže u kavezima uzimaju se 2 x 150 gr zbirnog fecesa sa svih pokretnih traka ili sakupljača izmeta na gazdinstvu pošto se pusti u pogon sistem za uklanjanje izmeta, a u kavezima kod kojih ne postoje sakupljači izmeta ili pokretne trake sakuplja se 2 x 150 gr mešovitog svežeg fecesa sa 60 različitih lokacija ispod kaveza;

b) na gazdinstvima gdje se živina drži na podnom sistemu uzimaju se dva para vatiranih nazuvaka za obuću za uzimanje brisa fecesa ili čarapa, s tim da navlake za obuću treba da imaju zadovoljavajuću sposobnost upijanja vlage i površina navlake za obuću treba da je navlažena korišćenjem odgovarajućih diluenata.

Uzorci se uzimaju na način da se obilaskom prostora sakupe reprezentativni uzorci iz svih dijelova objekta za nosilje uključujući djelove na kojima se nalazi prostirka i rešetke, ukoliko su rešetke dovoljno bezbjedne da se po njima može hodati. Sve proizvodne jedinice u jednom gazdinstvu moraju biti obuhvaćene uzorkovanjem. Po završetku uzorkovanja u izabranom objektu vatirani nazuvci za obuću - za uzimanje brisa fecesa moraju se pažljivo skinuti i spakovati tako da se ne odstrani nakupljeni materijal.

2.2.2. Uzorkovanje u sklopu službenih kontrola

U slučaju uzorkovanja iz tačke 2.1., podtač. b) do e) ovog priloga, veterinarski inspektor sprovodi dodatne kontrole, korišćenjem odgovarajućih laboratorijskih ispitivanja i/ili pregledom dokumentacije, kako bi se osiguralo da na rezultate ispitivanja na salmonelu nije uticala upotreba antimikrobnih sredstava u jatu.

Ukoliko nije utvrđeno prisustvo bakterija *Salmonella Enteritidis* i *Salmonella Typhimurium*, a utvrđeno je prisustvo antimikrobnih sredstava ili inhibitora rasta bakterija, jato nosilja se smatra zaraženim.

Jedan uzorak fecesa ili jedan par navlaka za obuću može se zamijeniti sa uzorkom koji u sebi sadrži najmanje 100 gr prašine sa velikih izvora prašine iz celokupnog objekta, a umjesto prašine može se uzeti jedan ili više navlaženih briseva sa površine od barem 900 cm², s tim da svaki bris bude dobro obložen prašinom sa svih strana.

Minimalni broj potrebnih uzoraka može se povećati da bi se obezbijedilo reprezentativno uzorkovanje, na osnovu procjene epidemioloških parametara, naročito biosigurnosnih uslova, distribucije ili veličine jata i drugih uslova, za svaki pojedinačni slučaj.

3. ISPITIVANJE UZORAKA

3.1. Transport i priprema uzoraka

Uzorci se šalju u ovlašćenu laboratoriju u roku 24 sata od sakupljanja, a ukoliko se ne pošalju u roku od 24 sata treba ih držati u frižideru.

Uzorci se mogu prevoziti na temperaturi okoline, pod uslovom da nisu izloženi visokoj temperaturi (temperatura iznad 25 °C) i sunčevoj svjetlosti, u laboratoriji se uzorci drže u frižideru do ispitivanja, koje se obavlja u roku od 48 sati poslije prijema, i u roku od četiri dana nakon uzorkovanja.

3.1.1. Uzorci koji se uzimaju preko vatiranih nazuvaka za obuću za uzimanje brisa fecesa:

- treba da se pažljivo raspakuju dva para vatiranih nazuvaka za obuću za uzimanje brisa fecesa (ili čarapa) kako bi izbeglo rasipanje nahvatane fekalne materije koja se sakuplja i stavlja u 225 ml BPW koja je prethodno zagrijana do sobne temperature, ili se 225 ml rastvora dodaje direktno na dva para nazuvaka za obuću ili u njihovo pakovanje dostavljeno u laboratoriju.

Nazuvci za obuću ili bris treba da budu potpuno uronjeni u rastvor BPW kako bi se osiguralo dovoljno slobodne tečnosti oko uzorka za migraciju salmonele iz uzorka.

- uzorak treba dobro izmiješati do potpunog zasićenja i ispitivanje vršiti primjenom metode detekcije

izdvajanja bakterija iz tačke 3.2. ovoga priloga.

3.1.2. Uzorci uzeti od ostale fekalne materije i prašine:

- uzorci fecesa se sakupljaju i dobro izmiješaju, a zatim se uzima poduzorak od 25 gr radi dobijanja kulture,

- poduzorak od 25 gr treba da se stavi u 225 ml BPW koja je prethodno zagrijana do sobne temperature.

- kultivisanje uzorka nastavlja se prema metodi izdvajanja bakterija iz tačke 3.2. ovog priloga.

3.2. Metoda detekcije uzročnika

Izdvajanje salmonela sprovodi se u skladu sa standardom MEST EN/ISO 6579-2008/Amd1. "Mikrobiologija hrane i hrane za životinje - Horizontalna metoda za otkrivanje *Salmonella* spp.: Prilog D: Otkrivanje *Salmonelle* spp. u fecesu životinja i uzorcima okoline u primarnoj fazi uzgoja."

Nakon inkubacije uzorci u BPW se ne uzimaju, tresu ili miješaju na bilo koji drugi način.

3.3. Serotipizacija

Tip najmanje jednog izolata od svakog pozitivnog uzorka određuje se prema metodi Kaufmann-White.

Iz izolata prikupljenih od subjekata u poslovanju hranom sprovodi se serotipizacija najmanje na *Salmonella* Enteritidis i *Salmonella* Typhimurium.

3.4. Alternativne metode

Za uzorke koji su uzeti na zahtjev subjekata u poslovanju hranom mogu se koristiti alternativne metode umjesto metoda za pripremu uzoraka, metoda detekcije i serotipizacije iz tač. 3.1., 3.2. i 3.3. ovoga priloga, ukoliko su validovane u skladu sa standardom EN/ISO 16140:2004.

3.5. Testiranje na antimikrobnu rezistenciju

Izolate treba testirati na antimikrobnu rezistenciju.

3.6. Čuvanje sojeva

Sojevi bakterija značajnih serotipova *Salmonelle* koji su izdvojeni tokom sprovođenja službenih kontrola i izolati prikupljeni uzorkovanjem od strane subjekta u poslovanju hranom čuvaju se za dalju fagotipizaciju ili testiranje na antimikrobnu rezistenciju, uz korišćenje uobičajene metode za zbirku sojeva, koje osiguravaju preživljavanje sojeva najmanje dvije godine.

4. Rezultati i izvještavanje

4.1. Jato nosilja smatra se pozitivnim ako se:

a) otkrije prisustvo značajnih serotipova salmonela (koje ne spadaju u soj vakcine) u jednom ili više uzoraka uzetih u jatu, uključujući i nalaz iz uzorka prašine ili brisu prašine, ili

b) u jatu utvrde antimikrobna sredstva ili inhibitori rasta bakterija.

Jata nosilja se ne smatraju pozitivnim u slučajevima iz tač. a) i b) ovog priloga kada inicijalni pozitivan rezultat na salmonelu nije potvrđen službenim uzorkovanjem.

4.2. Pozitivna jata nosilja računaju se da su pozitivna bez obzira na broj uzorkovanja i testiranja koja se sprovode.

Ukoliko uzorkovanje tokom proizvodnog ciklusa traje dvije godine, o rezultatima analiza za svaku godinu sačinjava se izvještaj odvojeno.

4.3. U izvještaju se navodi:

a) ukupan broj odraslih jata koka nosilja ispitanih najmanje jednom u godini u kojoj se sprovodi izvještavanje;

b) rezultate ispitivanja koji uključuju:

- ukupan broj jata nosilja pozitivan na bilo koji serotip salmonele;
 - broj inficiranih jata koka nosilja na *S. Enteritidis* i *S. Typhimurium*;
 - broj inficiranih jata koka nosilja za svaki serotip salmonele ili nespecifične salmonele (izolati koji se ne mogu tipizirati ili nijesu serotipizirani);
- c) obrazloženje rezultata, naročito u izuzetnim slučajevima ili bilo koje značajne promjene u broju ispitanih i/ili pozitivnih jata.

PRILOG 5

Način uzimanja uzoraka i Ispitivanje prisustva *Salmonella enteritidis* i *Salmonella typhimurium* u jatima brojlera-tovnih pilića

1. Obim uzorkovanja

Uzorci se uzimaju u svim jatima tovnih pilića vrste *Gallus gallus*.

2. Monitoring tovnih pilića

2.1. Učestalost uzorkovanja

Uzorci od svih jata brojlera uzimaju se na zahtjev vlasnika ili od strane veterinarskog inspektora,

(a) Uzimanje uzoraka na zahtev vlasnika vrši se u roku od tri nedjelje prije slanja brojlera na klanje.

Veterinarski inspektor može da uzme uzorak najmanje iz jedne proizvodne jedinice brojlera po turnusu na gazdinstvima sa više proizvodnih jedinica ako se:

- primenjuje sistem "sve unutra /sve napolje",
- isti sistem upravljanja primenjuje na sva jata,
- ista hrana i voda daju svim jatima,
- tokom jedne godine i tokom najmanje šest turnusa vrši ispitivanje na salmonelu kod svih jedinki na gazdinstvu a uzorci su uzeti od svih, bar u jednom turnusu.

Uzorkovanje se može vršiti u zadnjih šest nedjelja prije slanja brojlera na klanje, ako se uzgajaju više od 81 dan ili u slučaju organske proizvodnje tovnih pilića.

(b) uzimanje uzoraka po nalogu veterinarskog inspektora svake godine obuhvata najmanje jedno jato brojlera na 10% gazdinstava koja imaju više od 5.000 jedinki i obavlja se na osnovu rizika kada je to neophodno.

2.2. Protokol uzorkovanja

2.2.1. Opšte uputstvo za uzorkovanje

Uzorkovanje vrše obučena lica.

Uzorci se uzimaju upotrebom najmanje dva para nazuvaka za obuću za uzimanje brisa fecesa/čarapa, a u slučaju jata brojlera koja se gaje na podu uzorci se uzimaju samo sa prostora unutar objekta.

Svi uzorci brisa fecesa sa nazuvaka za obuću/čarapa treba da se sakupe u jedan uzorak.

Kod jata koja broje manje od 100 brojlera kada se ne mogu koristiti nazuvci za obuću/čarape za uzimanje brisa fecesa uzorci se mogu sakupiti rukom, tako što se nazuvci za obuću za uzimanje brisa fecesa ili čarape navuku preko ruku u rukavicama ili ako to nije moguće primenjuje se druga tehnika uzimanja uzoraka fecesa.

Prije nego što se navuku nazuvci za obuću za uzimanje brisa fecesa, njihovu površinu treba nakvasiti rastvaračem (MRD-maximum recovery diluent: 0,8% fiziološkog rastvora, 0,1% peptona u sterilnoj dejonizovanoj vodi) ili u sterilnoj vodi ili u nekom drugom rastvaraču. Nazuvke za obuću za uzimanje brisa fecesa ili čarape prije upotrebe mogu se autoklavirati sa rastvaračem u vreći za autoklaviranje ili u

tegli.

Svakim parom nazuvaka treba da obuhvati po 50% površine objekta.

Po završetku uzimanja uzoraka nazuvke za obuću za uzimanje brisa fecesa/čarape treba pažljivo skinuti tako da se ne ošteti nakupljeni materijal. Nazuvci za obuću za uzimanje brisa fecesa mogu se izvrnuti za uzimanje brisa fecesa, kako bi se sačuvao materijal i treba ih staviti u kesu ili u posudu i označiti.

Ako veterinarski inspektor sprovodi uzorkovanje zbog sumnje na infekciju salmonelama i u drugom slučaju kada smatra da je to neophodno sprovede dodatne odgovarajuće testove tako da na rezultate ispitivanja salmoneloze kod jata brojlera ne utiče upotreba antibiotika kod ovih jata. Jedan par nazuvaka za obuću za uzimanje briseva može se zamijeniti uzorkom od 100 grama prašine sa velikih izvora prašine iz celokupnog objekta, a za prikupljanje prašine na više različitih mjesta u objektu može se koristiti jedan ili više navlaženih komada tkanine ukupne površine najmanje 900 cm², i svaki bris mora biti dobro obložen prašinom sa svih strana.

2.2.2. Posebno uputstvo za određene vrste gazdinstava

(a) Za jata tovnih pilića u slobodnom uzgoju, uzorci se sakupljaju isključivo unutar objekta.

(b) Ako zbog ograničenog prostora nije moguć ulazak u objekte u kojima se drže jata sa manje od 100 tovnih pilica a brisevi se ne mogu uzeti pomoću nazuvaka za obuću, brisevi se mogu uzeti ručno korišćenjem iste vrste tkanine kakva se koristi za uzorkovanje prašine kojom se protrljaju površine kontaminirane svježim fecesom, ili primjenom drugih tehnika uzorkovanja fecesa.

2.2.3. Uzorkovanje u sklopu službenih kontrola

Veterinarski inspektor sprovodi dodatna testiranja i/ili po potrebi pregleda dokumentaciju radi utvrđivanja da na rezultate ispitivanja nije uticalo prisustvo antimikrobnih sredstava ili drugih supstanci koje inhibiraju rast bakterija.

Ako se ne utvrdi prisustvo bakterija *Salmonella enteritidis* i *Salmonella typhimurium*, a utvrdi se prisustvo antimikrobne supstance ili inhibitorni efekat na rast bakterija, smatra se da je infekcija salmonelom potvrđena.

2.2.4. Transport uzoraka

Uzorci se šalju u ovlašćenu laboratoriju, u roku od 24 sata od sakupljanja, a ako se ne pošalju u roku od 24 sata drže se u frižideru.

Uzorci se mogu transportovati na sobnoj temperaturi, ako nisu izloženi velikoj temperaturi (iznad 25 °C) i sunčevoj svjetlosti.

3. Ispitivanja uzoraka

3.1. Priprema uzoraka

Uzorci se u laboratoriji drže u frižideru do ispitivanja koje se obavlja u roku od 48 sati poslije prijema uzorka.

Uzorak treba dobro izmiješati do potpunog zasićenja i nastaviti sa kultivisanjem uzorka prema metodi dokazivanja prisustva bakterija iz tačke 3.2. ovog priloga.

Par nazuvaka za obuću za uzimanje brisa fecesa/čarapa mora se pažljivo raspakovati da bi se izbjeglo rasipanje nakupljenog fekalnog materijala, a materijal treba sakupiti i staviti u 225 ml BPW koja je prethodno zagrijana do sobne temperature, ili se 225 ml BPW dodaje direktno u posudu u kojoj se nalaze dva para nazuvaka za obuću dostavljenih u laboratoriju.

Nazuvci za obuću treba da budu potpuno uronjeni u BPW tako da oko uzorka ima dovoljno slobodne tečnosti za migraciju salmonela iz uzorka, a može se uliti i dodatna količina BPW.

3.2. Metoda detekcije uzročnika

Dokazivanje prisustva bakterija *Salmonella* spp. sprovodi se u skladu sa standardom MEST EN/ISO 6579 "Mikrobiologija hrane i hrane za životinje - Horizontalna metoda za dokazivanje prisustva

bakterija *Salmonella* spp. Dodatak D: Dokazivanje prisustva bakterija *Salmonella* spp. u fecesu životinja i u uzorcima okoline u primarnoj fazi proizvodnje" Međunarodne organizacije za standarde.

3.3. Serotipizacija

Serotip najmanje jednog izolata od svakog pozitivnog uzorka određuje se prema metodi White-Kauffmann-Le Minor.

3.4. Čuvanje sojeva

Sojevi bakterija značajnih serotipova *Salmonelle* koji su izdvojeni tokom sprovođenja službenih kontrola i izolati prikupljeni uzorkovanjem od strane subjekta u poslovanju hranom čuvaju se za dalju fagotipizaciju ili testiranje na antimikrobnu rezistenciju, uz korišćenje uobičajene metode za zbirku sojeva, koje osiguravaju preživljavanje sojeva najmanje dvije godine.

4. Rezultati i izvještavanje

4.1. Izračunavanje prevalencije

Jato brojlera je pozitivno kada je prisustvo *Salmonella enteritidis* i/ili *Salmonella typhimurium* (koje ne spadaju u soj vakcine) potvrđene u jatu u bilo kom trenutku.

Pozitivna jata brojlera uzeće se samo jednom u obzir po jednom turnusu bez obzira na broj uzorkovanja i ispitivanja koja se sprovedu i navode se u izveštaju samo za onu godinu u kojoj su dobijeni prvi pozitivni uzorci.

4.2. Izvještavanje o rezultatima kontrola

U izvještaju o rezultatima kontrola se navodi:

- ukupan broj jata brojlera od kojih su uzeti uzorci;
- ukupan broj inficiranih jata brojlera;
- broj jata brojlera pozitivnih na bakterije *Salmonella enteritidis* i *Salmonella typhimurium*, uključujući i monofazne sojeve s antigenskom formulom 1,4,[5],12:i:-;
- broj pozitivnih jata brojlera na svaki serotip salmonele i za nespecifične salmonele (izolati koji se ne mogu tipizirati ili nisu serotipizirani).

PRILOG 6

Način uzimanja uzoraka i Ispitivanje prisustva *Salmonella enteritidis* i *Salmonella typhimurium* u jatima ćurki

1. Obim uzorkovanja

Uzorci se uzimaju u svim jatima ćurki za tov.

2. Praćenje prisustva *Salmonella enteritidis* i *Salmonella typhimurium* kod ćurki

2.1. Učestalost uzorkovanja

1) Subjekti u poslovanju hranom uzimaju uzorke od svih jata ćurki za tov i priplod na sljedeći način:

a) uzimanje uzoraka jata ćurki za tov i priplod vrši se u periodu od tri nedjelje prije klanja. Izuzetno, uzorkovanje se može vršiti u periodu od šest nedjelja prije datuma klanja ako se ćurke drže više od 100 dana ili u slučaju organske proizvodnje ćurki;

b) uzimanje uzoraka jata ćurki za priplod vrši se:

- za jata za uzgoj: na jednodnevnim ćurićima, u starosti od četiri nedjelje i dvije nedjelje prije pronošenja ili prelaska u objekat za nošenje,
- za polno zrela jata: najmanje svake treće nedjelje tokom perioda nosivosti na gazdinstvu ili u inkubatorskoj stanici.

c) Izuzetno od tačke b) alineja 2, u slučaju smanjena prevalence salmonele tokom tokom najmanje dvije uzastopne kalendarske godine, učestalost uzorkovanja na gazdinstvu može se smanjiti na svake četiri nedjelje, a ako se utvrdi prisustvo značajnih serotipova salmonele kod jata za priplod na gazdinstvu uzorkovanje se vrši svake treće nedjelje.

2) Uzorkovanje u sklopu službenih kontrola osigurava najmanje:

a) uzimanje uzoraka jata ćurki za priplod:

- jedanput godišnje, svih jata sa najmanje 250 polno zrelih ćuraka za priplod starih između 30 i 45 nedjelja i na svim gazdinstvima sa elitnim, prađedovskim i đedovskim jatima ćurki za priplod, a uzorkovanje se može sprovoditi i u inkubatorskoj stanici; i

- u slučaju otkrivanja *Salmonella Enteritidis* i *Salmonella Typhimurium*, svih jata na gazdinstvu iz uzoraka koje su subjekti u poslovanju s hranom uzeli u inkubatorskoj stanici ili u okviru službene kontrole, radi istraživanja izvora infekcije;

b) uzimanje uzoraka jata ćurki za tov vrši se jednom godišnje, najmanje na jednom jatu na 10% gazdinstava sa najmanje 500 ćurki za tov;

c) uzimanje uzoraka jata ćurki može da se vrši na osnovu procjene rizika.

2.2. Postupak uzimanja uzoraka

2.2.1. Uputstvo za uzorkovanje

Uzorke uzimaju obučena lica.

Uzimanje uzoraka jata ćurki za priplod vrši se u skladu sa tačkom 2.2. priloga 3 ovog pravilnika.

Pri uzorkovanju jata ćuraka za tov uzimaju se najmanje dva para brisa nazuvaka za obuću. Nazuvci za obuću stavljaju se na obuću i uzorci se uzimaju šetnjom po objektu. Brisevi od jednog jata ćuraka mogu se objediniti u jedan uzorak.

Prije stavljanja nazuvaka za obuću, njihova površina treba da se navlaži:

a) diluentom za maksimalni porast bakterija (MRD: 0,8% natrijum hlorida, 0,1% peptona u sterilnoj dejonizovanoj vodi); ili

b) sterilnom vodom; ili

c) autoklaviranjem navlake za obuću u posudi s diluentima.

Nazuvci za obuću vlaže se na način što se se u njih nalije tečnost prije obuvanja ili se protresu u posudi sa diluentom.

Prilikom uzorkovanja osigurava se proporcionalna zastupljenost svih djelova objekta. Svakim parom nazuvaka za obuću mora biti obuhvaćeno oko 50% površine objekta.

Po završetku uzorkovanja nazuvci za obuću za uzimanje brisa fecesa treba da se pažljivo skinu i spakuju tako da se ne odstrani nakupljeni materijal.

Nazuvci za obuću mogu se izokrenuti kako bi se materijal zadržao, stavljaju se u kesicu ili posudu.

Veterinarski inspektor može povećati minimalni broj uzoraka kako bi se osiguralo reprezentativno uzorkovanje kod ocjene na pojedinačnoj osnovi epidemioloških parametara kao što su biosigurnosni uslovi, raspored ili veličina jata.

Jedan par nazuvaka za obuću može se zamijeniti uzorkom prašine od 100 g koji se sakuplja sa više mjesta u objektu sa vidno prašnjavim površinama, a može koristiti jedan ili više briseva navlažene tkanine ukupne površine najmanje 900 cm² za prikupljanje prašine sa više površina u objektu, a svaki bris mora sa obje strane biti dobro prekriven prašinom.

2.2.2. Posebno uputstvo za određene vrste gazdinstava

(a) Za jata ćurki u slobodnom uzgoju, uzorci se sakupljaju isključivo unutar objekta.

(b) Ako zbog ograničenog prostora nije moguć ulazak u objekte u kojima se drže jata sa manje od

100 tovnih ćurica brisevi se ne mogu uzeti pomoću nazuvaka za obuću, brisevi se mogu uzeti ručno korišćenjem iste vrste tkanine kakva se koristi za uzorkovanje prašine kojom se protrljaju površine kontaminirane svježim fecesom, ili primjenom drugih tehnika uzorkovanja fecesa.

2.2.3. Uzorkovanje u sklopu službenih kontrola

Veterinarski inspektor može vršiti odgovarajuća dodatna ispitivanja i/ili provjere dokumentacije kako bi provjerio da na rezultate nije uticalo prisustvo antimikrobnih sredstava ili drugih supstanci koje sprečavaju rast bakterija.

Ako se ne utvrdi prisustvo *Salmonella enteritidis* i *Salmonella typhimurium*, ali se utvrde antimikrobna sredstva ili efekat sprečavanja rasta bakterija, jato ćuraka se smatra inficiranim.

2.2.4. Transport

Uzorci se bez odlaganja šalju u ovlašćenu laboratoriju.

Tokom transporta uzorci moraju da budu zaštićeni od temperature iznad 25 °C i od izlaganja suncu.

Ako uzorke nije moguće poslati u roku od 24 sata od vremena uzorkovanja, moraju se čuvati u frižideru.

3. Laboratorijske analize

3.1. Priprema uzoraka

U laboratoriji se uzorci drže do ispitivanja u frižideru, a koje se obavlja u roku od 48 sati poslije prijema, a u roku od 96 sati nakon uzorkovanja. Pažljivo se raspakuju par(ovi) nazuvaka za obuću kako bi se izbjeglo odvajanje prikupljenog fekalnog materijala, objedinjuju i stavljaju u 225 ml BPW koja je prethodno zagrijana na sobnu temperaturu.

Nazuvci za obuću u potpunosti se uranjaju u BPW i pa se po potrebi može dodati više BPW-a.

Uzorak prašine se po mogućnosti analizira odvojeno, osim za jata ćurki za tov kada uzorak prašine može da se analizira zajedno sa parom navlaka za obuću.

Uzorak se promiješa kako bi došlo do potpunog zasićenja i nastavlja se sa postupkom izolacije uz korišćenje metode iz tačke 3.2. ovog priloga.

Ostali uzorci (iz jata za priplod ili inkubatorskih stanica) pripremaju se u skladu sa Prilogom 3 tačka 2.2.2. ovog pravilnika.

3.2. Metoda detekcije uzročnika

Dokazivanje prisustva bakterija *Salmonella* spp. sprovodi se u skladu sa standardom MEST EN/ISO 6579:2008: "Otkrivanje *Salmonella* spp. u životinjskom fecesu i u uzorcima okoline primarne proizvodnje".

Za otkrivanje salmonele koristi se polučvrsta hranjiva podloga (modifikovana polučvrsta hranjiva podloga Rappaport-Vassiladis, MSR/V) kao jedina selektivna podloga za obogaćenje.

3.3. Serotipizacija

Kod jata ćurki za priplod i tov serotipizira se jedan izolat iz svakog pozitivnog uzroka, prema metodi K White-Kauffmann-Le Minor.

3.4. Alternativne metode

Za uzorke uzete na zahtjev subjekata u poslovanju hranom, umjesto metoda za pripremu uzoraka, detekciju i serotipizaciju predviđenih tač. 3.1., 3.2. i 3.3. ovog priloga, mogu se koristiti druge metode ako su validovane u skladu sa standardom EN/ISO 16140.

3.5. Čuvanje sojeva

Sojevi bakterija značajnih serotipova *Salmonelle* koji su izdvojeni tokom sprovođenja službenih kontrola i izolati prikupljeni uzorkovanjem od strane subjekta u poslovanju hranom čuvaju se za dalju fagotipizaciju ili testiranje na antimikrobnu rezistenciju, uz korišćenje uobičajene metode za zbirku

sojeva, koje osiguravaju preživljavanje sojeva najmanje dvije godine.

4. Rezultati i izvještavanje

4.1. Izračunavanje prevalencije

Jato ćurki smatra se pozitivnim ako je u jatu otkriveno prisustvo bakterija *Salmonella Enteritidis* i/ili *Salmonella Typhimurium* (osim vakcinalnih sojeva, ali uključujući monofazne sojeve sa antigenom formulom 1,4,[5],12:i:-).

Pozitivna jata ćuraka broje se samo jedanput po turnusu, bez obzira na broj uzorkovanja i postupaka ispitivanja i prijavljuju se samo u godini kad je utvrđen prvi pozitivan nalaz. Prisustvo se računa odvojeno za jata tovnih ćurki i jata polno zrelih priplodnih ćurki.

4.2. Izvještavanje o izvršenim kontrolama

4.2.1. Izvještaj o izvršenim kontrolama sadrži:

- a) ukupan broj ispitanih jata tovnih ćurki i polno zrelih priplodnih ćurki;
- b) ukupan broj jata tovnih ćurki i polno zrelih priplodnih ćurki pozitivnih na bilo koji serotip salmonele;
- c) broj jata tovnih ćurki i polno zrelih priplodnih ćurki koja su najmanje jedanput bila pozitivna na *Salmonella Enteritidis* i *Salmonella Typhimurium* uključujući monofazne sojeve sa antigenom formulom 1,4,[5],12:i:-;
- d) broj jata tovnih ćurki i polno zrelih priplodnih ćurki koja su bila pozitivna na svaki serotip salmonele ili na nespecificirani serotip salmonele (izolati koji se ne mogu tipizirati ili nijesu serotipizirani).